

	ONLINE JOURNAL OF MUSIC SCIENCE ISSN: 2536-4421

Atıf/Citation

Gümüş, E. O., & Nasyrambekova, E. (2024). Kırgız epik destanı Semetey'den ilhamla yazılan "Ayçürök" operası. *Online Journal Of Music Sciences*, 9 (1), 294-315.

<https://doi.org/10.31811/ojomus.1423155>

Cilt/Volume: 9 Sayı/Issue: 1 Haziran/June 2024	Geliş Tarihi/Received: 20.01.2024 Kabul Tarihi/Accepted: 22.06.2024 Yayım Tarihi/Published: 30.06.2024	Araştırma Makalesi/ Research Article 10.31811/ojomus.1423155

Ezgi Oya GÜMÜŞ

YÖK 100/2000 Öncelikli Alan "Somut Olmayan Kültürel Miras" Doktora Bursiyeri, Haccettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, ezgiويا@gmail.com

Elvira NASYRAMBEKOVA

Öğr. Gör. , Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, elviranasirambekova@gmail.com

KIRGIZ EPİK DESTANI SEMETAY'DEN İLHAMLA YAZILAN "AYÇÜRÖK" OPERASI

ÖZ

Araştırmada 1939 yılında Kırgızca olarak yazılan, bestelenen ve sahnelenen Kırgızların kültürel özelliklerini taşıyan "Ayçürök" operası ele alınmıştır. Ayçürök operası Kırgızların Sovyetler Birliği egemenliğinde olduğu dönemde yazılmıştır. Kırgızların Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsız bir devlet olmasından sonra da sahnelenmeye devam etmiştir. 85 yıldır sahnelenmekte olan "Ayçürök" Operası konusunu Manas Destanı Üçlemesinin Semetey bölümünden almaktadır. Bu özelliği ile "Ayçürök" kültürel kökenini Türk Dünyası epik destan geleneğinden alan operalar arasında yer almaktadır. "Ayçürök" Semetey destanının olağanüstü özelliklere sahip en temel, eksen karakteridir. Bu özellikleri de epik destan Semetey'in anlatım özelliklerine sahip olmasındandır. Araştırma kapsamında detaylıca literatür ve arşiv taraması yapılarak operanın librettosu ve nota kitabına ulaşılmıştır. Operanın 1939 yılında Kırgızca olarak yazılan librettosu ve 1958 yılınca Kırgızca ve Rusça olarak yazılan nota kitabı incelenmiştir. Bu inceleme sonrasında eserin konusu, perde sayısı, eserde yer alan müzik aletleri, arylar vd. müzikler, danslar belirlenmiştir. Çalışmamız kapsamında ayrıca operanın tarihçesi ele alınmıştır. Yaptığımız araştırma kapsamında eserin dört perde altı sahne olarak yazıldığı, eserin librettosunun Kırgızca, nota kitabının Kırgızca ve Rusça olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızda operanın konusu, sahnelerin içerikleri, eserde yer alan

karakterler, karakterlerin ses grupları da tespit edilmiştir. Çalışmamızda Ayçürök operasında Kırgızlara ait geleneksel halk dansları, "Kiyiz", "Mendillerle Dans", "Caş Kerbez", "Çobanların Dansı" "Rüya" "Kızlar" vd. geleneksel Kırgız müzik aletlerinin (Komuz, ağız komuz) kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca sahne tasarımında ve kostümlerinde Kırgızlara ait maddi kültür unsurlarının kullanılarak sahne tasarımının yapıldığı belirlenmiştir. Sanatçıların kıyafetlerinde de Kırgızlara ait kadın ve erkek kıyafetlerinin, başlıklarını, "Ak kalpak", "Eleçek", "Kaftan", "Tebetey" kullanıldığını tespit edilmiştir. Sonuç olarak; "Ayçürök" operasında Kırgızlara ait kültürel unsurlar açıkça eserde yer almaktadır. Bu sayede Kırgızların sonraki kuşaklara kültürel unsurlarını aktarmak için opera sanatını kullanmaya başladığı, bunun ilk örneğinin de Ayçürök Operası olduğu sonucuna ulaşılabilir. Araştırmadaki temel amaç, ele alınan tüm konu başlıkları sayesinde 2024 yılında hâlâ sahnelenmekte olan Türk Dünyası ortak kültürel mirası olan "Ayçürök" operasının evrensel ve ulusal boyutta önemini vurgulamak, akademik müzik dünyasına tanıtmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayçürök Operası, Semetey Destanı, Kırgız Operası, Kültürel Unsurlar, Folklor

"AYCHUROK" OPERA WRITTEN INSPIRED BY THE KYRGYZ EPIC SAGA SEMETHEY

ABSTRACT

In the research, the opera "Ayçürök", which was written, composed and staged in Kyrgyz in 1939, bearing the cultural characteristics of the Kyrgyz people, was discussed. Ayçürök" was written while the Kyrgyz people were living under the rule of the Soviet Union. "Ayçürök" continued to be staged after the Kyrgyz people left the union and became an independent state. Kyrgyzstan became a seceding state from the Soviet Union. Ayçürök opera has been staged for 85 years. The Opera Ayçürök takes its subject from the "Semetey" section of the Kyrgyz Manas Epic Trilogy. "Ayçürök" derives its cultural origin from the epic saga tradition of the Turkish World. "Ayçürök" is the most basic, pivotal character of the epic Semetey saga and has extraordinary features. The scope of the research, literature, and archive search was determined. The opera's libretto was written in Kyrgyz in 1939, and the musical score was written in Kyrgyz and Russian in 1958. Within the scope of the research, it was determined that the work was written as four acts and six scenes, the libretto of the work was in Kyrgyz, and the musical score was in Kyrgyz and Russian. In the study, the subject of the opera, the contents of the scenes, the characters in the work, and the voice groups of the characters were also determined. In our study, traditional folk dances of the Kyrgyz people in the Ayçürök opera, "Kiyiz", "Dance with Handkerchiefs", "Caş Kerbez", "Dance of the Shepherds", "Dream", "Girls" etc. It has been determined that traditional Kyrgyz musical instruments (Komuz, mouth komuz) were used. In addition, it was determined that the stage design was made by using Kyrgyz material culture elements in the stage design and costumes. It has been determined that Kyrgyz women's and men's clothes, headdresses, "Ak Kalpak", "Eleçek", "Kaftan", "Tebetey" were used in the clothes of the artists. In conclusion; In the opera "Ayçürök", Kyrgyz cultural elements are clearly included in the work. The primary purpose of the research is to emphasize the universal and national importance of the opera "Ayçürök", a shared cultural heritage of the Turkish World, which is still being staged in 2024, thanks to all the topics discussed, and to introduce it to the academic music world.

Keywords: Aichurok Opera, Epic Semetey, Kyrgyz Opera, Cultural Elements, Folklore

1. GİRİŞ

Kırgızlar yetmiş iki yıl boyunca Sovyetler Birliği'nin egemenliği altında kalmış, 1990 yılında bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Kırgızların opera sanatı ile tanışması Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde olmuştur. Ayçürök operası Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti¹ döneminde yazılmış, 12 Nisan 1939'da da sahnelenmiştir. "Opera halk tarafından büyük beğeni toplamış, Kırgızların Altın Fonu'na² dahil edilmiştir" (Karıpkulov, 1995, s. 68). Ayçürök operasının bestelenmesi ve sahnelenmesi hem Kırgızistan'da opera sanatının oluşması hem halkın opera sanatına olan ilgisinin yaratılması, hem de Manas Destanı'nın kültürel unsurların bağlamı dışında opera sanatı aracılığıyla aktarılması açısından önemlidir. "Ayçürök operası halk müziğini gerçek senfonik mükemmelliğe ulaştırmak için kullanılan, çok sesli korolar yaratan, beyitlerin şarkılara, aryalara ve diğer opera formlarına dönüştüren, Kırgız kültürünün gelişim tarihinde büyük öneme sahip bir dönüm noktası eser olmuştur" (Karıpkulov, 1995, s. 68). Yazarlar Ayçürök'ü ortaya çıkarırken aynı zamanda da "Kırgız halk müziğinin tüm melodik zenginliğini Rus opera müziği kültürü düzeyine çıkartarak aktarmaya halk ezgilerinin milli sadeliğini koruyarak Kırgız dinleyicisine yakın ve ulaşılabilir kalmasını sağlamaya çalışmışlardır" (Baygaziev; 2002, s. 284). Sovyetler Birliği döneminin ilk yıllarında sanat eserlerine karşı sansür ve siyasal yaptırımlar uygulanmıştır. Bu dönemde kurulan ve sanatın siyasallaşmasında, proleterleşmesinde en önemli rol oynayan kurumlardan birisi de "Rossyskaya assotsiatsia proletarskikh pisatelei RAPP" Rus Proleter Yazarlar Birliği'dir.³ Rapp bir süre aktif olarak hizmet vermiş ve kapatılmıştır. Benzer şekilde Prolet Kult'un öncülü RAPP de folklor karşı durmuştur. RAPP oluşumu Folklor karşıtı tavrın ilk resmi temsilcisidir. "Folklorun ideolojik arka planının olduğu eleştirisini, folklorun kültürel olarak bir sanat değeri olmadığını geçmişten gelen zararlı süreci devam ettirdiğini ve bunlardan işaret taşıdığını dile getirmiştir" (Temur, 2011, s. 16-17). Aynı kurum üyeleri Prolet Kult⁴ derneğini kurmuşlardır.

¹ "Kırgız ülkesi 1918 yılından itibaren Kırgız Bolşevik Partisinin tekeli altında yaşamıştır. Tüm ekonomik, sosyal ve kültürel konular Sovyetler Birliğinin Moskova'daki Merkez Komitesinin kararları uyarınca gerçekleşmiştir" (İdil, 2012, s. 65). Kırgızistan 72 yıl sonra bağımsızlığını elde etmiştir. "1990 Mart ayında SSCB Halk Temsilciler Meclisinin 3. toplantısı kararı uyarınca SSCB'de Başkanlık yönetimi kabul edilmiş ve böylece yönetim Cumhurbaşkanına geçmiştir" (İdil, 2012, s.71).

² Kırgızstandın Altın Fonu: Kırgızistan'ın Altın Fonu: Bir proje olarak ortaya çıkmıştır. Altın Fon içerisine alınan eserler bir kitap halinde toplanmıştır.

³ RAPP, "Rusya Proleter Yazarlar Derneği 1928'de Birinci Tüm Birlik Proleter Yazarlar Kongresi'nde kuruldu. RAPP'ın liderliği şunları içeriyordu: L.L. Averbakh, A.N. Afinogenov. V.V. Ermilov, V.M. Kirshon, Y. N. Libedinsky, A.P. Selivanovsky, V.P. Stavsky ve diğerleri 1932'de RAPP feshedilmiştir" (Stenogramma, 2024). "RAPP sanatsal yaratıcılık, kültürel devrimin genel gelişimi konularında proleter katılımın ilkelerini savunan, militan ve aynı zamanda kitlesel bir örgüttür" (Stenogramma, 2024).

⁴ Proletkult: (Proleter kültür ve eğitim örgütlerinden kısaltılmıştır), 1917'den 1932'ye kadar var olan Halk Eğitim Komiserliği'ne bağlı proleter amatör performansların kitlesel kültürel, eğitimsel ve edebi ve sanatsal örgütüdür. (Stenogramma, 2024). "Proletarya Kültürü" adındaki Bolşevik derneğinin kısaltmasıdır. Demek Çarlık rejimini

⁵Bu oluşumun yandaşları "folklorun bütün yönleriyle yok edilmesi gerektiğini dile getirmiş, çocuklar için zararlı olduğuna inandıkları halk hikayelerini ortadan kaldırmaya çalışmışlardır" (Temur, 2011, s. 16-17). Ayçürök Operası içerisinde folklor ürünlerini barındırmaktadır. Bu ürünler yerel danslar, müzikler, geleneksel müzik aletleridir. Aynı zamanda Ayçürök operası folklorun sözlü halk edebiyatı ürünü olan epik Kırgız Destanı'ndan almaktadır. Bu ürünler Sovyet içinde kurulan RAPP ve Prolet Kült'ün karşı olduğu halk yaratımlarıdır. İçerisinde yoğun bir şekilde folklor ürünleri barındıran Ayçürök Operası Rapp ve Prolet Kült kurumlarının kapanmasından çok kısa bir süre sonra yazılmış bir eserdir. Ancak yine de Ayçürök'ün sanat otoriteleri, Sovyet halkı ve rejim tarafından kabul görmesi için bir sınavdan geçmesi gerekmektedir. Bu anlamda Ayçürök Operasının dönüm noktası sanat ve devlet otoritelerinin karşısına çıktığı ve adete bir sınav verdiği süreç "Kırgız İskusstvosunun Dekadası⁶ / Kırgız Sanatının On Yılı⁷" kutlamaları olmuştur. Sovyetler Birliği rejiminin başkenti Moskova'da yapılan "Kırgız Dekadası" etkinliklerde "Ayçürök" ilk kez çok köklü opera geçmişi olan Rus seyircisinin karşısına çıkmıştır. Sanat otoritelerinin görüşleri ve halkın tepkisi Ayçürök Operası'nın ilerlemesine, gelişmesine katkı sağlamıştır. Moskova'da tam not alan Ayçürök Rapp ve Prolet Kült gibi kurumların anti folklor yaklaşımlarına rağmen folklor ürünlerinin sanat eserlerinde kullanımının zararlarının olduğu düşüncesini kıran ve bu tarz eserlerin yaratılabileceğini gösteren ilk örneklerden yalnızca bir tanesidir. Ayçürök'ü seyreden sanat otoriteleri Moskova'da Rusça yayınlanan Soveytskaya Iskusstvo / "Sovyet Sanatı" Gazetesinin 27 Mayıs 1939 sayısında Ayçürök hakkındaki görüşlerini belirtmişlerdir. Gazetede dikkat çeken bir nokta da Rusça Kiril harflerle yayınlanan gazetenin manşetinde Kırgızca ve Latin harflerle "Kırgız İskusstvosunun Dekadasına Katışuuçularga Calınduu Salam / Kırgız Sanatının Dekadasının Katılanlarına Sıcacık Selam" yazısının yer almasıdır. Ayçürök hakkında sanat otoritelerinin görüşleri ise Rusça olarak, Kiril harflerle basılmıştır. Rus Kompozitör D. Rabinoviç 1 numaralı görselde yer alan "Sovyet Sanatı" adlı gazetede yazısında; "Ayçürök Operasının sanatsal zaferi tebrik ediyorum. Bugün Ayçürök'ün doğum günüdür" şeklinde görüşlerini belirtmiştir. D. Rabinoviç (1939)'a göre eserin müzikleri etkileyicidir. "İlk sahnenin ikinci bölümdeki Kaliyman'ın Şarkısı, beşinci sahnede yer alan savaşın başlangıcını anlatan müzikler insanı derinden etkilemektedir. Son bölümde yer alan davulların endişe verici ritimleri, kavga hissini mükemmel bir şekilde aktarmaktadır".

deviren 1917 Şubat devriminden sonra kurulan demokratik hükümetler devrinde kurulmuştur...Derneğin amacı emekçi sınıf için yepyeni bir "proletarya kültürü" yaratarak, güzel sanatlar dallarında edebiyatta, tiyatrodada, müzikte, resimde...devrim yapmaktır (Temur, 2011, s. 16-17).

⁵ Bu örgütün fikirleri Sovyet Sanatının temelini oluşturmaktadır. Bu fikirler dernekte toplanarak ideolojisini kökleşmesini sağladı. "Proleter yazarların kitlesel örgütlenmesinin öncülleri 1922'de ortaya çıkan yaratıcı derneklerdir. "Rabochaya vesna", "Molodaya gvardiya", "Oktyabr". "Çalışma Baharı", "Genç Muhafız", "Ekim" (Stenogramma, 2024).

⁶ Kırgız İskusstvosunun Dekadası: 26 Mayıs 1939'da Kırgız sanatının ilk on yılı etkinlikleri olarak Moskova'da gerçekleşmiştir. Tiyatro ve müzik grupları sanatsal yaratıcılığının temsilcileri katılmıştır. (Süper.kg, 2024).

Görsel 1

“Sovetskaya İskusstvo / Sovyet Sanatı” Gazetesi, Sayı 47, No: 627. Yıl: 1939.

D. Rabinoviç halk ezgilerine ve senfonik yapıya dair görüşlerini, “Son sahnede yer alan halk ezgileri çarpıcıdır. Operada mükemmel ses veren senfonik koro dorukları bulunmaktadır. Bestecilerin resitatifleri çok başarılıdır” (Rabinoviç, 1939) şeklinde belirtmiştir. D. Rabinoviç yazısında resitatiflerin başarısından da bahsetmiştir. Ayçürök aynı zamanda feodal toplumda var olmaya çalışan kadınların da temsilcisidir. Kahramanlıklar, karakterlerin soyguncu vd. tüm özellikleri eserde müzikal olarak yansıtılmaktadır. “Ayçürök’ün imajı, yumuşak bir lirik halk şarkısıyla da karakterizedir. Trompetin keskin sesi ve kuru anlatım, feodal soyguncu Çinkoco'nun imajını tanımlamaktadır” (Baygaziev, 2002, s. 285).

Rus Kompozitör D. Rabinoviç (1939)’a göre

Bu kadar gelişmiş bir biçimde resitatfeler ilk kez ulusal bir operada karşımıza çıkmaktadır. Ayçürök, Kalıyman, Semetey, Çinkoco için oluşturulan müzikal özelliklerin çeşitliliği çok dikkat çekicidir. Ayçürök Operası Kırgızlar tarafından “Kırgızdın Tunguç⁸ Uluttuk⁹ Operası “Ayçürök”, “Kırgızların İlk Milli Kırgız Operası” olarak adlandırılmaktadır. Ayçürök Operası’na ilham olan Manas Üçlemesinin 1000. Yaş Gününe armağan olarak yazılan Manas Ansiklopedisi’nde şu bilgi yer almaktadır. “V. A. Vlasov, V. G. Fere ile birlikte Kırgızistan’ın ilk milli operası "Ayçürök" ve "Manas" operasının müziklerini yazmıştır. (Karıpkulov, 1995, s. 628)

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 1938- 1939 yılında Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti döneminde librettosu C. Turusbekov, C. Bekenbayev, K. Malikov tarafından ortaklaşa yazılan, müzikleri V.L. Vlasov, A. Maldıbaev, V.L. Fere tarafından yapılan ve ilk kez sahnelenen Kırgızlara ait ilk milli opera olma unvanına

⁸ Tunguç: ilk, birinci (Çankaya, 2014, s. 546).

⁹ Uluttuk: ulusal, milli (Çankaya, 2014, s. 567).

sahip 85 yaşındaki "Ayçürök" operasını ele almaktır. Araştırma kapsamında ele alınacak konular şu şekildedir,

- 1- Ayçürök Operası'nın önemi, libretto yazarları ve bestecilerinin belirlenmesi,
- 2- Ayçürök Operası'na ilham veren Semetey Destanı ile Ayçürök 'ün bağlantısı,
- 3- Ayçürök Operası'nın konu, karakter ve perde sayısının belirlenmesi,
- 4- Ayçürök Operası'nda yer alan geleneksel müzik aletleri,
- 5- Ayçürök Operası'nda yer alan yerel müzikler,
- 6- Ayçürök Operası'nda yer alan danslar,
- 7- Ayçürök Operasında yer alan karakterler ve ses türleri,
- 8- Ayçürök Operası'nda yer alan kültürel unsurlar.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ayçürök Operası Kırgızların Rusya'nın Sovyetler Birliğinin egemenliği altındayken Kırgızca olarak yazılmıştır. Kırgızistan'ın Sovyetler Birliğinden ayrılarak bağımsız bir cumhuriyet olmasından sonra da Ayçürök operası sahnelenmeye devam etmiştir. Araştırmayı özgün ve değerli kılan nokta Ayçürök Operası Sovyetler Birliğinin ortak dili Rusça olmasına rağmen Kırgızca yazılmıştır. Konusunu ise sözlü edebiyat dönemi eserleri olan ve aynı zamanda Türk Dünyası ortak kültür ürünü olan Manas Üçlemesinin "Semetey" bölümünden almasıdır. Araştırmanın önemi ise Kırgızlar tarafından folklorik özellikler taşıyan profesyonel boyutta yazılmış olan Ayçürök Operasının Türk Dünyasının kültürel açıdan ortak mirasının bir parçası olmasıdır. Disiplinler arası çalışmalar açısından bakıldığında folklor; halkbilimi kapsamında yer alan sözlü halk edebiyatı ürünlerin (masallar, türküler, hikayeler, destanlar vd.), gösteri sanatları ürünleri, halk tiyatrosu, halk dansları da aynı zamanda sahne sanatlarının dallarını özellikle opera, bale ve tiyatroyu besleyen, eserlerin ulusal olduğu kadar evrensel boyutta üretilmesi aşamasındaki en önemli kaynaklardan birisidir. Semetey Destanından yazılan Ayçürök Operası hem sahne sanatları hem de Türk ve Türk Dünyası halkbilim ve sahne sanatları çalışmaları açısından içerisinde Kırgızlara ait folklor ürünlerini içermesi açısından önemlidir. Ayçürök operasında, librettosunda, sahne tasarımında, sanatçıların sahnede giydiği geleneksel Kırgız kadın erkek kıyafetlerinde açığa çıkan kültürel unsurlarla da Kırgız kültürünün aktarılmasına, korunmasına ve tanıtılmasına olanak sağlamaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırma kapsamında sırasıyla nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yazılı, basılı ve görüntülü materyallerden yararlanılarak detaylıca literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi yapılarak, örneklerle zenginleştirilerek araştırma kapsamında sunulmuştur. Araştırma kapsamında Ayçürök Operasının Kırgızca yazılmış olan librettosu ve Rusça-Kırgızca nota kitapçığı incelenerek eserin konusu, eserde yer alan karakterler, perde, sahne sayısı, arylar, operada yer alan halk dansları, müzik aletleri, Kırgızlara ait maddi kültür unsurları tespit

edilmiştir. Araştırma kapsamında elde ettiğimiz ve araştırma kapsamında kullanılan Kırgızca ve Rusça literatürün çevirisi tarafımızca yapılmıştır.

2.1. Araştırmanın Etik İzinleri

TR Dizin etik ilkeleri akış şemasına göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama işlemi yapılmamıştır. Yöntemi itibariyle bu araştırmanın etik kurul onayı zorunlu olmayan çalışma olduğuna karar verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Ayçürök Operası'nın Önemi, Libretto Yazarları ve Bestecileri

Ayçürök Operasının librettosu, Sovyet döneminde Cusup Turusbekov, Coomart Bökönbayev ve Kubanıçbek Malikov tarafından 1938-1939 yılları arasında ortaklaşa olarak Kırgızca yazılmıştır. Operanın bestesi ise Vladimir Vlasov, Abdilas Maldıbaev ve Vladimir Fere tarafından yapılmıştır. Libretto yazarları Turusbekov, Bökönbayev, Malikov ve besteci Maldıbaev Kırgız, diğer besteciler, Vlasov ve Fere ise Rus'tur. Eser Kırgız ve Rus sanatçıların ortak eseridir. Ayçürök Operası arkaik kökenlere sahip (epik destan), iki devletli (Rus, Kırgız), iki farklı dini yapıda (ateist, Müslüman) ve Rus Sovyet Birliği yönetiminde yaşamış olan Kırgızların tarafından sahneye taşımaktadır. Operanın librettosu ilk kez 1939 yılında Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te Kırgızca ve Latin harfli olarak basılmıştır. Sonraki yıllarda libretto Kiril harfli olarak basılmıştır. Ayçürök operasının nota kitabı ayrı bir kitap olarak Rusça ve Kırgızca olarak basılmıştır. Ay-Çürök Operası'nın nota kitabı 1958 yılında Moskova'da Sovyetler Birliği'nin resmi dili olan Rusça ve Kırgız Sovyet'inin dili olan Kırgızca olarak çift dilli olarak basılmıştır.

Görsel 2

Ay-Çürök Operasının Nota Kitabından Örnek

Ай-ч.
ка - лың жо - рук бап - та - ды тол Той ме - нен чым - ко -
бьёт - ся мой на - род о вра - гом... Ах, бли - зок по - след - ний

37

Görsel 2'de yer alan notların altındaki ilk dize Kırgızca hemen altındaki dize ise Rusçadır. Operanın librettosu ise yalnızca Kırgızca olarak yazılmış ve basılmıştır. Nota kitabından örnek olarak alınan iki numaralı görselde iki dize görülmektedir. İlk satırda Kırgızca, hemen altında ise Rusça yazmaktadır. Ayrıca "Ayçürök'ün librettosu piyanoya uyarlanmış notalarla birlikte basılmıştır" (Karıpkulov, 1995, s. 64). Ayçürök'ün librettosunun kitap kapağında "Kırgız Elinin Ataktuu Comogu. Manas'tan alınıp cazılğan altı süröttögü librettosu" / "Kırgız halkının şöhretli destanı. Manas'tan alınarak yazılmış altı sahneli

librettosu" yazmaktadır. Kitap 1939 yılında başkent Frunze'de (Bişkek) basılmıştır. Eserde dikkat çeken bir nokta da eserin Rusça ve Kırgızca yazılmış adlarıdır. Kırgızca olarak yazılmış librettodaki eserin adı "Ayçürök" tür. 1958 yılında V. Vinnikova tarafından yazılan Rusça nota kitabında ise Ay-Çürek / Lunnaya Krasavitsa'dır (Vinnikova, 1958, s. 1). Rusça yazılan "Ay-Çürek / Lunnaya Krasavitsa" adının anlamı "Ay-Çürek / Ay Güzeliği" "Ay gibi Güzel" dir. Ayçürök'ün güzelliği ay ile ilişkilendirilmektedir. Ay-Çürek ise Ayçürök'ün Rusça yazımıdır. "Ay" Kırgızca "ay" anlamındadır. "Çürök" ise, dilberin vasfı (Yudahin, 2011, s. 289) olarak sözlükte geçmektedir. Ay kelimesi ay anlamında iken kadının vasıflarını tanımlayan "çürök" kelimesi ise aynı zamanda "yaban ördeği, Anas querguedula" (Yudahin, 2011, s. 289) anlamındadır. "Ayçürök" ve "Ay-Çürek" adları hem operanın anlamını hem de destandan bir karakterin olağanüstü özelliklerini bizlere belirtmektedir. Ayçürök ay gibi güzel, bir kuğu, yaban ördeği gibi dans eden, mitolojik anlatımlarda belirtildiği gibi kuğuya insan dışı bir varlığa dönüşen ay gibi güzel bir kadındır. Eserde de bu özellikleri net bir şekilde açığa çıkmaktadır. Bu açıdan eserin Rusça ve Kırgızca olarak yazılmış adlarının anlamları önemlidir.

3.2. Ayçürök Operası'na İlham Veren Semetey Destanı ile Ayçürök 'ün Bağlantısı

Ayçürök Operası'na adını veren "Ayçürök" Kırgızların epik destanı olan ve "Epik Üçleme: Manas, Semetey, Seytek" adıyla Bakü'de 2013 yılında Unesco tarafından "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" kapsamında tescillenen¹⁰ üçlemenin Semetey bölümünün en temel kahramanlarından birinin adıdır. Ayçürök olağanüstü özelliklere sahip, yabani kuşa dönüşebilen, ayın yüzeyi kadar pürüzsüz yüzüyle çok güzel bir kadındır. Yazarlar librettoda Manas Destanı'nın 2. Bölümü olan Semetey'in dilini ve üslubunu korumaya çalışmışlardır. "Bir bütün olarak şiirsel bir ölçek, bir dizi epitet¹¹, benzetme ve imge kullanmışlardır. Destanın orijinal dizeleri librettoda, bazen de edebi formda eserde yer almıştır" (Lvov, 1953, s. 93). Ayçürök Operası'nın "seyirciler üzerindeki benzeri görülmemiş etkisi, Ayçürök'ün opera sanatı aracılığıyla ilk kez ulusal sahneye taşınmasından ya da Manas Destanı'na gönderme yapmasının yanı sıra eserin özgün içeriği, ideolojik kapsamının genişliğini, görsellerin çekiciliğini sağlamış olmasındandır" (Baygaziev, 2002, s. 284). Destan anlatıcısı Manasçılar, Ayçürök'ün kökenini bir peri ve hayaletle ilişkilendirmektedirler. Manasçı Sayakbay Karalaev'in anlattığı Semetey destanında "Ayçürök'ü Afgan Hanı Akun'un tarlada bulup büyüttüğü söylenmektedir" (Karıpkulov, 1995, s. 64). Ayçürök destan karakteridir. Destanda insan formundan çıkın yabani bir kuşa, kuğuya dönüşmektedir. Operada bu değişimi göstermek için Ayçürök kuğu postu kuşanır, kuş olarak dolaştığını sembolize eden dansını icra eder. Ayçürök Semetey destanında yer alan arkaik, mistik özelliklere sahip bir kahramandır. "Ayçürök sadece halk destanının meşhur hikâyesinin basit bir dramatize edilmiş hali değildir. Yazarlar folklor malzemelerini yaratıcı bir yaklaşımla yeniden canlandırmışlardır" (Baygaziev, 2002, s. 284). Ayçürök aynı zamanda da bir halk kahramanıdır. "Ayçürök" vatan sever, cesur bir

¹⁰ Bknz: Kyrgyz Epic Trilogy: Manas, Semetey, Seytek <https://ich.unesco.org/en/RL/kyrgyz-epic-trilogy-manas-semetey-seytek-00876>.

¹¹ Epitet, bir ismi veya folklor araştırmalarında kahramanın ismini bir sıfatla veya isimle bir sıfat cümlesi ile tamamlayan söz ve cümlelere verilen ad" (Başgöz, 1998, s. 35).

kahramandır. “Yazarlar, yurtsever eğilimini güçlendiren ve onu dönemin eğitim görevleriyle uyumlu bir şekilde yorumlayan “Manas” üçlemesinin Semetey bölümünün doruk noktalarından birini eserin librettosunun temeli olarak seçmişlerdir” (Baygaziev, 2002, s. 284). Yazarlar ve besteciler Ayçürök Operasında Kırgız kültürüne dair kültürel unsurları etkili bir şekilde kullanmışlardır. “Operanın müziğini Kırgız müzik folkloruna dayanarak inşa eden besteciler, orkestra sesinin tazeliği ve zenginliği, armonisinin netliği ile öne çıkan eksiksiz bir eser yaratmışlardır” (Lvov, 1953, s. 93). İlk Milli operanın oluşturulması için Ayçürök’ün seçilmesindeki nedenlerden birisi de Ayçürök’ün Semetey Destanındaki karakter özellikleridir. “Kırgız tiyatro sanatçıları sahneye “Manas” destanının ikinci bölümü “Semetey”i koymuştur. Çünkü “Semetey’ de Ayçürök adlı kızın vatanseverliği, cesur olması ve vatanın bağımsız olması için mücadele etmesi anlatılmaktadır” (Lvov, 1953, s. 93). Dolayısıyla Ayçürök karakter olarak çok yönlüdür. Hem insanüstü hem de gerçek bir insanın özelliklerine sahiptir. Tiyatro tarihçisi N. Lvov, “Kırgız Tiyatrosu” adlı kitabında Manasçıların ilahi ve melodileri halk destanının dizelerini okuyarak kullandığını belirtmektedir. “Anlatıcılık sanatının ürünleri epik destanlar Manasçıları ve hikâye anlatıcıları tarafından sözlü kültür ortamında tiyatral şekilde anlatılmaktadır” (Gümüş & Çobanoğlu, 2024, s. 39). Sözlü anlatım ürünleri aynı zamanda müzikal bir yapıya da sahiptir. Bu nedenle epik destanlardan yaratılan eserlerde de benzer bir şekilde müzikal ve tiyatral bir anlatım söz konusudur. Bu anlatım karakterlere de yansımaktadır. Destandan yaratılan eserlerde de lirik ve epik anlatıma uygun ürünler kullanılmakta ya da üretilmektedir. Ayçürök operasında da Kırgız halkına ait lirik halk şarkıları kullanılmıştır. N. Lvov’a göre “Ayçürök operasında Ayçürök’ün nazik görüntüsü lirik bir halk şarkısı ile karakterize edilerek, feodal soyguncu Çinkoco’nun görüntüsü ise keskin trompet sinyalleri ve kuru anlatımlarla açığa çıkartılmıştır” (Lvov, 1953, s. 93). Yazarlar librettoda Manas Destanı’nın dilini korumuşlardır. “Aynı şiirsel ölçüyü, aynı lakapları, karşılaştırmaları ve imgeler çemberini kullandılar. Pek çok yerde destanın orijinal şiirleri librettoya, bazen de edebi biçimde dahil edilmiştir” (Lvov, 1953, s. 93). Eserin notaları da geleneksel Kırgız ezgilerinden oluşturulmuştur. “V. Fere, A. Maldybaev ile yakın yaratıcı iş birliği içinde, tüm melodik materyali kısmen kendisi besteleyerek, kısmen de gerçek halk ezgilerinden seçerek sağlamışlardır” (Lvov, 1953, s. 93). Ayrıca yazarlar destandan parçalara da yer vermişlerdir. “Ayçürök operasında müzikleri kesintisiz biçimde vermişlerdir. Opera devam ettikçe kahramanlık özelliklerini gösteren Manas şiirleri de okunmuşlardır” (Lvov, 1953, s. 95). Ayçürök hem konu hem karakter hem de anlatım özellikleri açısından destan ile doğrudan bağlantılıdır. Bu özellikleri eseri batılı tarzda bir eser yaparken aynı zamanda ulusal, folklor özellikleri taşıyan bir opera yapmaktadır.

3.3. Ayçürök Operası’nın Konusu, Karakterleri ve Perdelerinin incelenmesi

Ayçürök operası konu olarak Semetey’in Ayçürök ile evlenmesini anlatmaktadır. Dört perde, altı sahne olarak yazılan Opera, Toltoy ile birlikte Çinkoco’nun Akun Han’ın Sarayını kuşatmasıyla başlamaktadır. Opera’nın olay örgüsü şu şekildedir; Akun Han’ını kızı Ayçürök’ü Toltoy’a eş olarak vermesi için tehdit eder. Ayçürök kendisini nasıl kurtarabileceğini düşünürken, sahnede lirik şiirler okunur. Saray panik içindeyken Çinkoco gelir. Akun Han düşmanı durdurmak için yuvarlak bir kalkan şeklinde askerlerini

dizer. Tam o sırada etrafı düşman sarar. Ancak Akun Han ile Ayçürök'ün olduğu yere askerler giremez. Çinkoco'nun önderliğinde savaş başlar. Çinkoca Akun Han'a Ayçürök'ü Toltoy'a vermesini söyler. Ayçürök olanları korkuyla izler. Akun Han'a söylenenleri kabul eder. Toltoy'un eşi olmaya hazır olduğunu, düğünlerinin ise 40 güne sonra yapılmasını istediğini söyler. Çinkoco Ayçürök'ün telifini kabul eder. Ayçürök'ün amacı Semetey'i bulup, vatanını koruması için getirmektir. Akun Han düğün hazırlıklarının yapılması için emir verir. Askerler saraydan çekilir. Ayçürök planını arkadaşlarına anlatır. Kuğu olarak tüm dünyayı dolaşıp, Semetey'i bulacak ve vatanını kurtaracaktır. Ayçürök kuğu hareketlerine benzeyen dansını yapar. Ayçürök Semetey'i arar ancak kötü kalpli Çaçıkey engel olduğu için bir türlü bulamaz. Ayçürök Semetey'i kendine çekebilme için en sevdiği Akdoğanı çalar. Semetey Akun Han'ının sarayına Ayçürök'ü esir almaya gider. Bakay Manas'ın oğlu Semetey'e eş olacağını bildirir. Semetey buna şaşırır. Semetey Ayçürök'ü, halkını kurtarmak için yola çıkar. Semetey beyaz at üzerinde gelir. Semetey Ayçürök'ün karşısına çıkınca ona kaba davranır, ok atma, dövüş yarışmasına davet eder. Ayçürök, Semetey'e babası Manas'ın söylediklerini unuttuğunu söyler. Yarışmayı kazanır. Halkın adına Aksakal (bilge) Bakay, Ayçürök'ün tarafında olduğunu bildirir. Semetey yaptıklarının yanlış olduğunu anlar. Akun Han'a dönür olmayı kabul eder. Ayçürök ile Semetey korkak Toltoy ile Çinkoco'nun sahneye gelmesiyle çekilirler. Toltoy da sahneye at ile çıkar. Semetey'in geldiğini diğer at izlerinden anlar. Semetey'in Akun Han'ı kurtarmaya geldiğini fark edince korkuya kapılır. Ayçürök'ten vazgeçer. Çinkoco ise bu durumdan utanır. Semetey ile tek başına savaşmaya karar verir. Külçoro sahneye gelir. Kalkanıyla Toltoy'a vurarak onu savaşa davet eder. Semetey ve Çinkoco'nun at üzerinde savaşır. Savaş sonu gelmiştir. Sahnede Ayçürök'ün Kız uzatuu / Gelin uğurlama töreni yer düzenlenir. Eser bu şekilde son bulur. Bir numaralı tabloda eserin librettosunda yer alan sahnelere, müziklere, danslara dair açıklamalar ve sahnelerde yer alan karakterlere dair bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1

Ayçürök Operasının Librettosunun İçeriği (Sahne, Karakter, Müzik, Dans, Sahne Planı)

Birinci Perde	İkinci Perde	Üçüncü Perde	Dördüncü Perde
Akun Han'ın Sarayı 1. Sahne	Talas Şehri 2. Sahne	Ürgönç'ün¹² Boyu 4. Sahne	Ayçürök- Semetey Buluşması 5. Sahne
Han'ın Sarayı Toltoy ve Çinkoco'nun komşuları tarafından kuşatılmıştır. Saray tehlikededir. Dans eden tüm kızlar ve trompetçiler şok olmuş bir şekilde başlarını yere eğerler. Ayçürök ve Akun Han üzgün ve kızgın görünmektedir. Kılıç	Sahne arka karlı dağlar görülmektedir. Semetey'in sarayının yanında evler, büyük bir çınar ağacı ve dallarındaki altın süsler görülmektedir. İpek giyimli kızlar, gelinler, kılıç kuşanmış erkekler Külçoro ve Kançoro liderliğinde erkekler dans edip şarkı	Sabah güneşinin doğuşu Huş ağaçlarına, kavaklara ve diğer ağaçlara güzellik katmaktadır. Ağaçların arasında hayaller kurmakta olan Ayçürök ve	İşık sönüp ışık tekrar açıldığında Toltoy ve Çinkoco savaş alanındaki bir tepede üzgün bir şekilde görülmektedir. Akun Han'ın Sarayı 6. Sahne

¹² Ürgönç: Özbekistan'da bir şehir. Sahne şehrin içinden geçen nehrin kenarında geçmektedir.

Ezgi Oya GÜMÜŞ, Elvira NASYRAMBEKOVA

kuşanmış Acubay, Tümönbay girer. Ardından Kalyıman şarkı söyler.	söyleyip, güreşip atış talimi yapmaktadır. Semetey'in Sarayı 3. Sahne İkinci sahnedeki görünümün aynısıdır.	Kırgız çadırları görülmemektedir.	Akun Han'ın sarayında şafak vaktidir. Düğün sahnesidir.

Karakterler	Karakterler	Karakterler	Karakterler
<i>Acıbay</i> (Tenor), <i>Akun Han</i> (Tenor), <i>Ayçürök</i> (Soprano), <i>Çinkoco</i> (Bas), <i>Kalyıman</i> (Soprano), <i>Kızlar</i> . <i>Tümönbay</i> (Bariton),	<i>Ayçürök</i> (Soprano), <i>Bakay</i> (Bas), <i>Çaçıkey</i> (Mezo Soprano), <i>Kaңçoro</i> (Bariton), <i>Kız Gelinler</i> , <i>Külçoro</i> (Tenor). <i>Semetey</i> (Bariton),	<i>Ayçürök</i> (Soprano), <i>Bakay</i> (Bas), <i>Gelin Kızlar</i> , <i>Kara Kız</i> (Soprano), <i>Kızlar</i> , <i>Sarı Kız</i> (Soprano) <i>Toltoy</i> ,	<i>Acıbay</i> (Tenor), <i>Akun Han</i> (Tenor), <i>Ayçürök</i> (Soprano), <i>Bakay</i> (Bas), <i>Çinkoco</i> (Bas), <i>Kalyıman</i> (Kalyıman), <i>Kaңçoro</i> (Bariton), <i>Kızlar</i> , <i>Konuklar</i> , <i>Külçoro</i> (Tenor), <i>Semetey</i> (Bariton), <i>Toltoy</i> (Tenor), <i>Gelin</i> ,
Müzikler	Müzikler	Müzikler	Müzikler
Koro, Komuz şarkıları, Resitatif, Ayçürök'ün Aryası, Kalyıman'ın Şarkısı	Koro, Genel Şarkılar	Koro şarkıları, Semetey'in Aryası	Koro, Semetey ve Ayçürök'ün düeti, Külçoro'nun şarkısı
Danslar	Danslar	Danslar	Danslar
	1. Halka dansı (Horovod) 2. Atlıların dansı 3. Kızların dansı 4. Kadınların dansı 5. Erkeklerin dansı (Piliyaska) 6. Genel danslar	1. Kızların dansı	2. Kızların dansı 3. Kadınların dansı 4. Avcıların dansı 5. Piliyaska 6. Ohotnikov dansları
Sahne Planı	Sahne Planı	Sahne Planı	Sahne Planı
1. Koro Şarkıları 2. Acıbay ve Tümönbay Sahnesi 3. Resitatif ve Ayçürök'ün Aryası	1. Giriş 2. Halka Dansı 3. Çaçıkey'in çıkışı 4. Atlıların ve kızların dansı 5. Kadınların dansı	1. Giriş. 2. Semetey'in Aryası 3. Semetey Külçoro'nun sahnesi	1. Giriş 2. Ayçürök'ün hikayesi 3. Kalyıman'ın planları 4. Karakız, Sarıkız Sahnesi

Kırgız Epik Destanı Semetey'den İlhamla Yazılan "Ayçürök" Operası

4. Çinkoco Bölgesi	6. Atlıların dansı	4. Külçoro ve	5. Kızların dansı.
5. Ayçürök, Kalyman ve kızların sahnesi	7. Genel şarkı ve dans	Çaçıkey Sahnesi.	6. Külçoro'nun Sahnesi
6. Kalyman'ın Şarkısı	8. Kançoro, Külçoro, Çaçıkey'in Sahnesi	5. Külçoro, Semetey ve Bakay'ın sahnesi	7. Semetey'in Zaferi
7. Son sahne	9. Ayçürök, Çaçıkey'in Sahnesi	6. Semetey ordusunun yemini.	8. Giriş
	10. Semetey sahnesi		9. Semetey- Ayçürök'ün düeti
	11. Son Sahne		10. Toltoy- Çinkoco Sahnesi
	12. Giriş		11. Külçoro ve Toltoy'un Sahnesi
	13. Semetey Aryası,		12. Semetey- Çinkoco'nun buluşması.
	14. Semetey, Külçoro'nun sahnesi		13. Çinkoco- Semetey'in Savaşı
	15. Külçoro, Çaçıkey'in Sahnesi		14. Semetey'in Zaferi
	16. Külçoro, Semetey, Bakay'ın sahnesi		15. Giriş
	17. Semetey'in Ordusu yemini		16. Kadınların dansı
			17. Külçoro'nun şarkısı
			18. Kalyman-Külçoro'nun sahnesi
			19. Avcıların dansı
			20. Final Sahnesi

Ayçürök'ün Aryasının Librettosu Kırgızca ve Türkçe

Alıska sapar çegeyin	Uzaklara göç edeyim,
Akkuu kebin kiyeyin!	Kuğu postu giyeyim
Armanduu tuugan men beybak	Hüzünlü soydaşım bahtsızım
Asmandap uçup cüröyün.	Gökyüzünden uçup gideyim
Kabilan Manas balası,	Kaplan ¹³ , Manas'ın oğlu
Kayda ekenin bileyin!	Nerede olduğunu bileyim
Aalamdı çalıp uçayın	Kâinatı gezip uçayım,
Akkuu bolup sızayın.	Ak kuğu olup süzüleyim
Baatırdın baarın ulayın,	Kahramanların hepsini avlayım
Başınan karap çıgayın!	Baştan bakıp çıkayım
Kıtay, Kırgız, Kalmaktın	Çin, Kırgız, Kalmak'ın
Kıraandarın sınavın.	Bahadırlarını ¹⁴ kırayım ¹⁵
Bulut menen bir celgen	Bulut ile birlikte süzüleyim,

¹³ Librettoda "Kabilan" şeklinde geçmektedir. Kabilan: Kırgızlar muayyen bir yabancı hayvanı değil de iri ve kaplana benzer tüm hayvanları kast ederler. Bahadırın destanda sıklıkla karşılaştığımız sıfatıdır (Yudahin, 2011, s.379).

¹⁴ Kıraan: Kıran, bahadırın sık sık tesadüf eden sıfatı, çevik av köpeği (Yudahin, 2011, s. 457).

¹⁵ Librettoda geçce kelime Sınmak. Sın kelimesi metinde kırmak, yok etmek dağıtmak anlamında kullanılmaktadır. Sın, kırılmak (Yudahin, 2011, s. 457).

Şamal menen birge öskön, Elimde mendey bar beken El kıldırıp, cer kezgen? Calganda nege töröldüm, Cabırdı mintip körör kün. Semetey seni tappasam, Sendel cürüp ölörmün! Handın kızı bolguça, Kuldun kızı bolsomçu. Adam kolu cetpegen, Aydan başka öppögön Nurdun kızı bolsomçu. Caz çıkkanda türdöngön Cabır korduk bilbegen, Güldün kızı bolsomçu.	Rüzgâr ile birlikte eseyim, Halkımda benim gibi var mı? Memleket dolaşıp, yer gezen Neden bir yalana doğdum, Zorbalığı böyle görür gün, Semetey seni bulamazsam, Çile çekip, öleceğim, Han'ın kızı değil, Bir kölenin kızı olsaydım? İnsanın elinin ulaşmadığı, Aydan başkasını öpmedim, Nurun kızı olsaydım, İlkbahar geldiğinde türeyen Zorbalık nedir görmeyen, Çiçeğin kızı olsaydım.

3.4. Ayçürök Operasında Yer alan Geleneksel Müzik Aletleri

Operanın librettosunun başında eserde kullanılan müzik aletleri hakkında bilgi verilmiştir. Librettoda “dansçılar, şarkıcılar, trompetçiler, komuz şarkıcıları ve dansçılar” (Cakıpbekova, 2015, s 156) şeklinde bir bilgi yer almaktadır. İlk perdede gelin kızların demir (ağız) komuz çalıp dans ettiği, komuz çaldığına ve karakterlerin ses tonlarına dair bilgiler de bulunmaktadır. Eserde kullanılan geleneksel müzik aletleri; Demir komuz ve komuzdur. Demir komuz aynı zamanda temir / ooz komuz olarak da adlandırılmaktadır.

Görsel 3

Görselde Demir (ağız) Komuz ve Komuz görülmektedir.

3.5. Ayçürök Operasında Yer Alan Yerel Müzikler

Ayçürök operası Semetey destanından esinlenerek yazılmış bir operadır. “Besteciler, operanın müzikal dramaturgisini oluştururken, Kırgız destanlarının icrasındaki geleneksel melodilerin, türkü ve ezgilerin tonlama, ölçü ve ritmik özelliklerini ve genel olarak Kırgız halk müziğinin gelişim yöntemlerini geliştirmeyi başarmışlardır” (Karıpkulov, 1995, s. 68). Eserde laytmotifler de kullanılmıştır. “Karakterlerin müzikal

özelliklerini oluşturulurken laytmotifleri kullanarak, onları müzikal dramın gelişim koşullarına göre çeşitli değişikliklere maruz bırakmış ve karmaşık formlara dönüştürmüşlerdir" (Karıpkulov, 1995, s. 69). Bu motifler ağırlıklı olarak destanın kendisinde de karşımıza çıkmaktadır. Operada "Semetey Küü / Semetey'in Ezgisi" şarkısının melodisi Semetey'in laytmotifi olarak kullanılmıştır. Ayçürök'ün ana motifi ise Atay Ogonbayev'e ait "Küydüm Çok¹⁶" adlı lirik şarkısı ile belirtilmiştir. Ezginin yaratıcısı Atay Ogonbayev komuzcu, besteci ve Sovyet Halk şarkıcısıdır. "Operada Ogonbayev'in "Küydüm Çok" adlı lirik şarkısının melodisi kullanılarak, sorunlu bir kişinin karmaşık yaşamını ve kaderini anlatan lirik bir ruh hali sunulmaktadır" (Karıpkulov, 1995, s. 69). "Küydüm Çok" ezgisinin sözleri bulunmaktadır. Operada "Küydüm Çok" ezgisinin sözleri kullanılmamıştır. Operada dikkat çeken bir nokta da olumlu ve olumsuz karakterin oluşturulmasında kullanılan müzikal unsurlardır. "Eserde olumlu karakterlerin imgeleri müzikal formlarda, olumsuz imgeler ise kısa dizeler ve anlatımlarla çözümlenmektedir" (Karıpkulov, 1995, s. 69). Operada Ayçürök'ün aryası ağırlıklı olarak ağıt şeklindedir. Aryada Ayçürök'ün iç dünyası derinlemesine verilir. "Aryasının özü, daha da geliştirilen ve giderek sofistike bir arya haline gelen ağıttır" (Karıpkulov, 1995, s. 69). Eserin ilk perdesinde Ayçürök'ün etrafı düşmanlarla kaplıdır. İkinci perdede ise Ayçürök'ün Çaçıkey ile buluşmasına yer verilmektedir. Sahnede ağırlıklı olarak yer alan duygu ise cesaret, hüznün ve öfkedir. Sahnede aynı zamanda aşkın şefkatini dile getiren duyguların anlatıldığı melodiler de yer almaktadır. Operada Kalyman (Ayçürök'ün kardeşi) ve Külçoro (Semetey'in askeri) adlı karakterlere de geniş bir şekilde yer verilmektedir. Kalyman'ın canlı, neşeli imajı da iki ayrı şarkıyla anlatılmaktadır. "İlk şarkı kız kardeşi Ayçürök'ü neşelendirmeye yöneliktir (ilk sahne); ikincisinde Ayçürök'ün fantastik rüyasını yorumlamaktadır (üçüncü sahne). Bu şarkının temeli "Oy Tobo" şarkısıdır. Operada yer alan Külçoro karakteri ise, uzun soluklu bir yapıya sahip halk müziği ile karakterize edilir. "Semetey'in sahnesindeki giriş müziği Bogaçinov'un "Tolgonay'ın Salıncağı", K. Orozov'un "Caş Kerbez" müziğidir. Kadınların dansları için kullanılan müzik ise "Tilendi'nin Botoyu" adlı ezgidir" (Karıpkulov, 1995, s. 69). Operada yer alan genel danslar için ise "Kızdar" adlı halk şarkısı kullanılmıştır. "Üçüncü perdede vatanseverliği anlatan Yaşlı Bakay korosunun temelini "Törögeldi'nin Kakması" halk şarkısı oluşturmaktadır" (Karıpkulov, 1995, s. 69). Eserde aynı zamanda Külçoro'nun şarkısı da bulunmaktadır. Ayçürök operası "Halk müziğine güvenerek onları gerçek senfonik mükemmelliğe kavuşturmuştur. Eserde çok sesli korolar yaratılmıştır. Böylelikle Ayçürök Kırgız profesyonel müziğinin altın madeni haline ve Kırgız ulusal sanatının bir klasiği haline gelmiştir" (Karıpkulov, 1995, s. 69). Yazarlar Ayçürök'ü Kırgızlara ait yerel, kültürel unsurlarla da güçlendirmişlerdir. Tiyatro tarihçisi Lvov'a göre "A. Maldıbayev vd. Kırgız halk müziği yaratıcılığını, melodik zenginliğini aktarıırken, Rus opera müziğinin kültürel düzeyine de çıkmaya çalışmış, Kırgız dinleyicisine yakın bir eser üretmek için halk ezgilerinin ulusallığını, sadeliğini de korumaya çalıştıklarını ortaya koymuşlardır" (Lvov, 1953, s. 93). Eserde halk ezgilerinin yanı sıra çok sesli korolar ve resitatifler de kullanılmıştır. Operada Kırgız melodisi ilk kez gerçek bir senfonik gelişime kavuşmuş, çok sesli korolar oluşturulmuş, arya ve resitatiflerin opera formları getirilmiştir. Ayçürök ulusal opera sanatının daha da gelişmesi sağlanmıştır" (Gorina, 2009, s.31). Ayçürök Operasında kullanılan yerel müzik ezgileri sırasıyla; "Semetey Küü", "Küydüm Çok", "Oy

¹⁶ Küydüm Çok: Şarkıyı dinlemek için bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=6-YfaZdAEFk>

Tobo”, “Caş Kerbez”, “Tolgonay’ın Salıncağı”, “Tilendi’nin Botoyu”, “Kızdar”, “Yaşlı Bakay”, “Törögeldin’in Kakması”dır. Ayçürök’ün Aryası, Ayçürök ve Semetey’in Düeti ve Semetey’in Aryası da bulunmaktadır.

3.6. Ayçürök Operasında Yer Alan Danslar

Ayçürök’ün operasının nota kitabında operada yer alan danslar da belirtilmiştir. Koreografiler aktör N. S. Holfin tarafından yapılmıştır. “Holfin, halk ve gençlik oyunlarına, ulusal süslere, emek süreçlerinin doğasında bulunan karakteristik jestlere ve hareketlere dayanarak Kiyiz, Mendillerle Dans, Caş Kerbez, Çobanların Dansı, Rüya, Kızlar danslarını yaratmıştır” (Gorina, 2009, s.31).

Tablo 2

Ayçürök Operasının Nota Kitabında Belirtilen Danslar

Birinci Perde	İkinci Perde	Üçüncü Perde	Dördüncü Perde
Akun Han Sarayı	İkinci Sahne Semetey’in Kampı	Ayçürök ve Semetey Buluşması	Altıncı Sahne Düşün Sahnesi
	<i>Halka Dansı (Horovod)¹⁷</i>	<i>Kızların Dansı</i>	<i>Kadınların Dansı</i>
	<i>Erkeklerin, Kızların, kadınların dansı, (Piliyaska)¹⁸</i>		<i>Avcıların Dansı (Ohotnikov)</i>

Danslar geleneksel halk danslarından esinlenerek tasarlanmıştır. “Holfin koreografi için Kırgızların milli oyunlarından, yaşamlarından hareketlerden yararlanmış, milli Kırgız motifleri, zengin müzik kültürü de katılmıştır” (Lvov, 1953, s. 111). Ayçürök’ün Beyaz Kuğu’ya dönüşmesi de dans olarak canlandırmaktadır. Ayçürök’ün operasında “Kiyiz” dansı bulunmaktadır. “Kiyiz dansında dönüşümlü hareketler kendine özgü bir şekilde yapılır. Geniş olan ilk adım, ayağın tamamına hareket edilmeden topuk üzerinde tamamlanır. Müzikal zaman işareti: 6/8’dir” (Tkaçenko, 1954, s. 421). Kiyiz dansının (Piliyaska) hareketleri “Ayçüre” operasında Kuğu Kızlarının dansında kullanılmıştır. Operadaki “danslar sade, anlamlı el ve beden hareketlerin, koşuların, zıplamanın bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Ayçürök’ün kuğuya dönüşmesi, Ayçürök’ün arkadaşlarının yürümesi, beden hareketleri, dalgalı biçimde el hareketleri kuğuyu yansıtmaktadır (Lvov, 1953, s. 110).

¹⁷ Horovod: “Tiyatroya ait unsurlara el ele daire oluşturarak oynanan Horovod adlı halk oyunlarında söylenen şarkılarda da görülmektedir. Bu tür oyunlarda sahnesel uyarlama biçimi, şarkıda anlatılan olay hakkındaki pandomimsel tasvirlerdir” (Uçar, 2015, s.152).

¹⁸ Piliyaska / Pilyaca: “İplik Dansı, İp eğirmedeki emek sürecini yansıtır. İplikçi önce sol elindeki iplikleri çözer, ardından sağ eliyle hayali bir iği ağır, sanki onu büküyor ve döndürüyormuş gibi sağ bacağının uyluğu boyunca yukarı doğru çalıştırılır” (Tkaçenko, 1954, s.419).

3.7. Ayçürök Operasında Yer Alan Karakterler ve Ses Türleri

Ayçürök operasında on beş karakter bulunmaktadır. Bunlar, Semetey, Ayçürök, Akun Han, Bakay, Çaçıkey, Külçoro, Kañoro, Kaliyman, Acıbay, Toltoy, Çınkoco, Karakız ve Sarıkız'dır. Eserde eksen karakter Ayçürök'tür. Diğer bir eksen karakter ise Semetey'dir. Operada yer alan karakterlerin ses türleri eserin librettosunda belirtilmiştir.

Tablo 3

Operaya Ait Nota Kitabında Yer Alan Karakterler ve Ses Türleri

	Karakterler	Ses Türleri
Acıbay	Ayçürök'ün Halkı	Tenor
Ayçürök	Hanın Kızı	Soprano
Akun Han	Ayçürök'ün Babası	Tenor
Bakay	Semetey'in Danışmanı	Bas
Çaçıkey	Semetey'in İlk Karısı	Mezo Soprano
Çınkoco	Kahraman	Bas
Karakız ve Sarıkız		Soprano
Külçoro	Semetey'in Askeri	Tenor
Kañoro	Semetey'in Askeri	Bariton
Kaliyman	Ayçürök'ün Kardeşi	Soprano
Semetey	Manas'ın Oğlu	Bariton
Toltoy	Ayçürök'ün Halkı	Tenor
Tümönbay	Akhun Han'ın Komutanı	Bariton

3.8. Ayçürök Operasında Yer alan Kültürel Unsurlar

Ayçürök Operası'ndaki Kırgız kültürüne ait maddi kültür unsurları aynı zamanda dekor ve kostüm tasarımında açığa çıkmaktadır. Bunlar geleneksel keçe çadır, kadın erkek başlıkları, kıyafetler, işlemler olarak çeşitlenmektedir. Ayçürök'ün yönetmeni Kırgız kültürünün operada açığa çıkabilmesi için özenli bir çalışma yaparak eserin sahnelenmesini sağlamıştır. Rus sanat tarihçisi Buridniy "operanın librettosu pek çok gündelik ayrıntıyı aktarıyor; bir savaşın, okçuluk yarışmalarının, bir düğün töreninin vb. resimlerini içerir. İçerik, performansın son derece ulusal bir müzikal ve sanatsal tasarımını gerektiriyordu. Kırgız halk müziğinin milli özelliklerinden geniş ölçüde yararlanan operanın müziği A. Maldybaev, V. Vlasov ve V. Fere tarafından yaratılmıştır" (Brudniy, 1959, s. 12-14) şeklinde görüşlerine yer vermiştir.

Görsel 4

Ayçürök İlk Gösterimi 1939. Ayçürök ve Semetey (1954 (Muratova ve Artıkov, 2018).

Ayçürök operasında maddi kültür unsurları karşımıza, dekor tasarımında, Kırgız geleneksel evi, keçe çadır Bozüy (Yurt /çadır), geleneksel müzik aletleri, Komuz, ağız komuz, geleneksel kadın kıyafetleri, *Eleçek, Tebetey, Köynök, İçlik, Cepken*, erkek kıyafetleri, *Ak kalpak, Ton, Gocuk*, askerlerin kıyafetleri ve savaş aletleri olarak çıkmaktadır. Araştırmanın ana konusu olmadığı için bu konu daha fazla detaylandırılmamıştır. Aynı zamanda eserde yer alan kültürel unsurlar geleneksel müzik aletleri ve danslarda açığa çıkmaktadır. Bu unsurlar önceki bölümlerde detaylıca ele alınmıştır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Ayçürök Operası Sovyetler Birliği döneminde batılı tarzda yazılmış, bestelenmiş ve konusunu Semetey Destanı'ndan alan ilk Kırgız operası olarak seksen beş yıldır sahneleniyor olmasıdır. Eser aynı zamanda Kırgız geleneksel müzik, dans ve Kırgız kültürüne ait unsurların kullanılmasıyla da ilk opera olma özelliğini de taşımaktadır. Yazarlar eseri yaratırken aynı zamanda her iki ulusa ait kültürel unsurları da eklemişlerdir. Ayçürök Semetey destanından ilhamla yazılmış olarak animizm dönem izlerini, Ayçürök'ün kuğuya dönüşmesi ise mitolojik yapıyı, feodal döneme karşı duran kadın karakter ile Sovyetlerin siyasi yapısını ortaya koymaktadır. Eser aynı zamanda Sovyet döneminde egemen devlet dili Rusça olmasına rağmen librettosu Kırgızca yazılmış bir eser olarak da önem taşımaktadır. Eserin Rusça ve Kırgızca çift dilli olarak basılmış nota kitabında ayrıca Ayçürök'ün güzelliği de Kırgızca ismine ek olarak Rusça vurgulanmıştır. Operanın konusu Semetey Destanı'nın Ayçürök'ün Semetey ile evlenme sürecini ele almaktadır. Eser dört perde ve altı sahne olarak planlanmıştır. Operada batılı tarzda enstrümanlar kadar geleneksel Kırgız müzik aletleri de kullanılmıştır. Bunlar, Ağız ile çalınan ağız / demir komuz ve komuzdur. Operada aynı zamanda geleneksel Kırgız müziklerine de yer verilmiştir. Bu eserler, "Semetey Küü", "Küydüm Çok", "Oy Tobo", "Caş Kerbez", "Tolgonay'ın Salıncağı", "Tilendi'nin Botoyu", "Kızdar", "Yaşlı Bakay", "Törögeldin'in Kakması"dır. Eserde aynı zamanda şarkılar, koro eserleri, arylar, resitatifler de yer almaktadır. Ayçürök'te yer alan danslar; "Kiyiz (piliyaska)", "Mendillerle Dans", "Caş Kerbez", "Çobanların Dansı (Horovod)" "Rüya" ve "Kızlar" danslarıdır. Eserde yer alan karakterlerin ses türleri; bariton, soprano, tenor, bas ve mezo sopranodur. Eserden Kırgız

halkının yaşantısında önemli yer tutan düğün, Kız uzatuu gibi geleneklere dair bilgiler de elde edilmektedir. Eserin dekor, kostüm tasarımında geleneksel Kırgız kadın ve erkeklerin kıyafetleri de yer almaktadır. Geleneksel kadın başlıkları; "Tebetey", "Topu", "Eleçek", Geleneksek erkek başlıkları, "Ak kalpak", Erkek-Kadın üst giyimleri; "Ton", "Cepken", "Köynök", "Çalbar", "Beldemçi", geleneksel motiflerle süslenmiş takılar; "Çaç", "Uçtuk", "Monçok", askerlere air eşyalar; "kılıçlar", "kalkanlar", geleneksel yaşam alanı; bozkır çadırı, "Bozüy"dür. Sonuç olarak, Ayçürök operası 1939 yılında Sovyetler Birliği döneminde Kırgızca olarak sahnelenmiş, Kırgızların epik destanlarından üretilmiş folklorik özellikler taşıyan bir eserdir. Ayçürök librettosunda, sahne tasarımında, sanatçıların sahnede giydiği geleneksel kadın erkek kıyafetlerinde, halk ezgilerinde, doğrudan Semetey Destanından konusunu almasıyla ortaya çıkan tüm kültürel unsurlarla da Kırgız kültürünün sonraki kuşaklara aktarılmasına, dünyanın farklı köşelerinde yaşayan müzik severlere tanıtılmasına olanak sağlamaktadır.

Ayçürök Operası'nın Sahne Görüntüleri ve Aryalara Ait Kare Kodlar

Kare kod 1 ve 2

Ayçürök Operası. İlk Gösterim 1939. Külçoro'nun Aryası ve Ayçürök Aryası

Kare kod 3 ve 4

Bulat Minzhilkiev / Semetey'in Aryası ve Kerim Turapov / Gülçoro'nun Sahnesi

Kare kod 5 ve 6

Elnura Muktarbek / Ayçürök'ün Aryası ve Ulan Asamudinov / Külçoro'nun Sahnesi

KAYNAKÇA

- Başgöz, İ. (1998). Dede Korkut Destanı'nda epitetler. *Milli Folklor*, 37, 23-35.
<https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=37&Sayfa=22>
- Baygaziev, S. (2002). *XX kılımdağı Kırgız dramaturgiyasının tarihi*. Uluttuk Akademiyası.
- Buridniy, D.L. (1959). *Teatralnaya iskusstvo Kirgizii*. İzdatelstvo "Znanie".
- Çakıpbekov, A. (2015). *Cusup Turusbekov (Cilt 5)*. İmak Ofset.
- Çankaya, S. (2014). *Kırgız sözlüğü*. Bilge Kültür Sanat.
- Çeribaş, M. (2012). *Kırgız Türklerinde Manasçılık geleneği ve Manasçılar*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Feyzioglu, N. (2006). Türk Dünyası'nda ve Anadolu'da kopuz, A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 31, 233-246. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2870/39240>
- Gorina, İ.V. (2009). İstoria stanovleniya Kırgızskogo muzıkalyu- dramatiçeskogo teatra. *Vestnik KRSU*, 9, 5. 28-32.
- Gümüş, E.O., & Çobanoğlu, Ö. (2024). Kırgız Epik Destan geleneğinin tiyatro sanatına yansımaları: Cañıl Mirza Destanı ve kukla tiyatrosu örneği. *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi* 38-49. <https://doi.org/10.26650/jtcd.1432027>
- Istoriya povsednevnosti. (2024). RAPP (literaturnaya gruppa), <http://www.el-history.ru/node/568> adresinden 22. Nisan. 2024 tarihinde alınmıştır.
- İdil, A. (2012). *Yerel kaynaklara göre Kırgız tarihi*. Avrasya.
- Karıpkulov, A. (1995). *Manas ensiklopediya*. Muras.
- Lvov, N. (1953). *Kırgızskii Teatr*. İskustva.
- Muratova, A.M., & Artıkov, K.C. (2018). *Muzıka*. Bişkek.
- Rabinoviç, D. (1939). Ayçürök, *Sovetsoe İskusstvo*, 47, 627, 1-4.
- Reich, K. (2002). *Türk boylarının destanları*. (M. Ekici, Çev.). TDK Yay.
- Stenogramma. (2024). Rossiyskaya assotsiatsiya proletarskikh pisateley (RAPP), <https://stenogramma.imli.ru/organizations/rossijskaya-associaciya-proletarskih-pisatelej-rapp/> adresinden 22. Nisan. 2024 tarihinde alınmıştır.
- Süper.kg. (2024). 26. May. 1939. Cılı Moskova Kırgız iskusstvosunun 1. Dekadası başalğan, <https://www.super.kg/jylnaama/event/733> adresinden 15 Ocak 2024 tarihinde alınmıştır.
- Temur, N. (2011). *Folklor ve ideoloji*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Tkaçenko, T. (1954). *Ruskiiy tansey*. İskusstvo.
- Uçar, S. (2015). Rus Tiyatrosunun halk kültüründeki kaynakları. *İdil*. 4.16 1-16.
<https://dx.doi.org/10.7816/idil-04-16-09>
- Unesco. (2013). Kyrgyz epic trilogy: Manas, Semetey, Seytek, <https://ich.unesco.org/en/RL/kyrgyz-epic-trilogy-manas-semetey-seytek-00876> adresinden 15 Ocak 2024 tarihinde alınmıştır.

Vinnikova, V. (1958). *Ay-Çürök*. Gosudarstvennoe Muzikalnoe İzdatelstvo.

Yudahin, K, K (2011). *Kırgız sözlüğü*, TDK Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

"Ai-Churok" was written during the Soviet Union rule of the Kyrgyz people. It continued to be staged after the Kyrgyz people left the Soviets. The opera "Ayçürök", which has been staged for 85 years, took its subject from the epic "Semetey" section of the Manas Epic Trilogy. "Ai-Churok" was among the operas that took its cultural origins from the epic tradition of the Turkish World. "Ai-Churok" brought the traces of a cultural process of archaic origin and two states to the stage. "Ai-Churok", the pivotal character of the opera, is the most basic key character of the Semetey epic with extraordinary features. The turning point of "Ai-Churok" occurred with its participation in the "Decade of Kyrgyz Art" celebrations. "Ai-Churok" was also performed before the audience at events held in Moscow. In the newspaper "Soveytskaya Iskusstvo" / "Soviet Art" on Saturday, May 27, 1939, two total pages of different writers and critics wrote comments about "Ai-Churok". Russian Composer D. Rabinovich wrote in his article in the "Soviet Art" Newspaper: "I congratulate a real artistic victory in the production of "Ai-Churok", "This is the birthday of a work," he said. Writers and composers used cultural elements of Kyrgyz culture while creating Ayçürök Opera. The authors built the music of the opera based on Kyrgyz musical folklore. The composers created a complete work, distinguished by the freshness and richness of the orchestral sound and the clarity of its harmony" (Lvov, 1953, p. 93). The authors preserved the language of the Manas Epic in the libretto. "He used the same poetic meter, circle of epithets, comparisons and images. In many places, he included the original poems of the epic in the libretto, sometimes in literary form (Lvov, 1953, p. 93). The notes of the work consist of traditional Kyrgyz melodies. "V. Fere partially composed all the melodic material in close creative collaboration with A. Maldybaev. He chose actual folk melodies. Maldybaev approached this work responsibly" (Lvov, 1953, 93). Actor N. S. Holfin choreographed the dance parts of "Ai-Churok" , The choreographer was particularly inspired by traditional dances for the dances in the opera. At the beginning of the opera's libretto, the authors gave information about the dancers in the work and the musical instruments used. The author informed that in the first act of the libretto, the brides were playing the komuz and dancing, and other artists were also playing the Komuz. "In the opera, the Kyrgyz melody received an actual harmonious development for the first time, polyphonic choirs were formed, and operatic forms of arias and recitatives were introduced. "Ai-Churok" further developed the national opera art. (Gorina, 2009, p.31). When we look at the visuals of the "Ai-Churok" shows in 1939 and 2022, material cultural elements of Kyrgyz culture were used in the decor and costume design. We encounter material culture elements in the decor design, Kyrgyz traditional house, felt tent Bozüy (Yurt / traditional tent), conventional musical instruments, "Komuz", "mouth komuz", classic women's clothes, "eleçek", "tebetey", "köynök", underwear, "cepken", men's

clothes, "Ak Kalpak", "ton", "gocuk", soldiers' clothes and war equipments. We did not detail this issue because it was not the main subject of our research.

2. Method

Within the scope of our research, we used qualitative research methods respectively. We scanned written, printed and visual materials. We conducted a detailed literature review. We evaluated the data obtained as a result of the literature review. We enriched it with examples. We examined the Kyrgyz libretto and sheet music of the "Ai-Churok" We determined the subject of the work, the characters in the work, the number of acts and scenes, the arias, the folk dances in the opera, the musical instruments, and the material cultural elements of the Kyrgyz people. We translated the Kyrgyz and Russian literature we used within the scope of the research and the data obtained from the "Ai-Churok".

3. Findings, Discussion and Results

We obtained the following information in our research. "Ai-Churok" Libretto was written in 1939. The libretto is in Kyrgyz. It was staged in Kyrgyz. The libretto of the opera was published in 1958. It is in Kyrgyz and Russian. It was staged for the first time in 1939. There are four acts and six scenes in the opera. In the work, there is a duet of Ayçürök and Semetey's arias, Semetey and Ayçürök. It was written inspired by the Semetey Episode of the "Ai-Churok" Manas Epic Trilogy. In the opera, the writers tell about Ayçürök's struggle to save his homeland and his marriage to Semetey, the son of Manas. The work includes traditional Kyrgyz dances. Dances; Kiyiz", "Dance with Handkerchiefs", "Caş Kerbez", "Dance of the Shepherds" "Dream" "Girls" (Gorina, 2009, p.31). Traditional musical instruments include Komuz and mouth komuz. The opera contains information about traditions such as weddings and Kız Uzunuu, which have an essential place in the life of the Kyrgyz people. There are scenes depicting the Kyrgyz people's cultural life and daily lives. The work's decor and costume design includes traditional Kyrgyz women's and men's clothing. The elements of material culture are as follows. Traditional women's headdresses; "tebetey", "topu", "eleçek", Traditional men's headwear, "Ak Kalpak", Men's and Women's upper clothing; "ton", "cepken", "köynök", "çalbar", "beldemçi", jewellery decorated with traditional motifs; "çaç", "uçtuk", "monçok", items for soldiers; "swords", "shields", traditional habitat; steppe tent, "Bozüy". As a result, the opera Ayçürök was performed in Kyrgyz in 1939 during the Soviet Union. It is the first national Kyrgyz Opera written and inspired by Kyrgyz Epic sagas. "Ai-Churok" was also staged after the Soviets. Kyrgyz epic epics, jointly produced by society and traditional Kyrgyz life, are the most crucial cultural source of the National Kyrgyz Opera. In this way, cultural transfer occurs through the art of opera.

Araştırma ve Yayın Etiği

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

TR Dizin etik ilkeleri akış şemasına göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama işlemi yapılmamıştır. Yöntemi itibariyle bu araştırmanın etik kurul onayı zorunlu olmayan çalışma olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmacıların Makaleye Katkı Oranı Beyanı

1. yazar katkı oranı : %50
2. yazar katkı oranı : %50

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.